DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

ORTV EXANTHEMATVM

QVAM

RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO DVCE AC DOMINO

DOMINO

CAROLO AVGVSTO

DVCE SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE MONTIVM ANGARIAE ET GVESTPHALIAE LANDGRAVIO THVRINGIAE REL. REL.

CONSENSV GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS

PRO GRADV DOCTORIS

SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS

PRIVILEGIIS ET IMMVNITATIBVS LEGITIME OBTINENDIS

D. XXI. MARTII CIƆIƆCCLXXXV.

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTET

AVCTOR ET RESPONDENS

GEORG. HENRIC. TOEMLICH

SVNDHVSO - GOTHANVS.

IENAE

EX OFFICINA FICKELSCHERRIO - STRANCKMANNIANA

PROOEMIVM.

Naturam dediſſe hominibus ingenium, rerum novarum vel incognitarum curioſum, iam pridem ſapientes et agnoverunt, et publice profeſſi ſunt, et unumquemvis ſua ipſius docet conſcientia. Neque id humano generi vertendum eſt vitio, ſed laudi potius ducendum, ſi quis in tanta mentis imbecillitate, rerum autem cognoſcendarum multitudine atque obſcuritate veri inveniendi cupidus atque curioſus velit videri atque haberi. Etenim tunc demum vitioſa putanda eſt curioſitas, ſi magis verſatur in rebus novis, minus in ſcitu cognituque dignis, eam quidem ob cauſam, quia aut nova ſunt, aut talia eſſe videntur. Hinc novitatis ſtudium in arte noſtra tot errores et opinionum monſtra, tot aſſertionum phaſmata ac enunciatio-

nes precarias peperit, nihil ut tam abſurdum vel ridiculum ſit, quod non aliquando dixerit, vel crediderit medicus. Noli ergo mirari, L. B , ſi in ſequentibus invenias longum opinionum recenſum, quibus et veteres, et recentiores uſi ſunt auctores in explicandis exanthematum originibus. Quae etſi per ſe plus minusve probabiles videntur, tamen, ſi omnia mecum penſitaveris, facile perſpicies, aut plures ſententias inter ſe eſſe conjungendas, aut chemicorum ad exemplum partem meliorem veluti extrahamus. Viſum ergo mihi eſt, poſito tyrocinio, et uberius explicare exanthematum originem, et meam qualemcunque ſententiam poſt clara nomina in medium adferre. In quo negotio perarduo et difficili faciam, quae potero: Nam in magnis etiam voluiſſe ſat eſt.

DIS-

DISSERTATIO
INAVGVRALIS MEDICA
DE
ORTV EXANTHEMATVM

§. I.

Exanthema eſt vox graecae originis, *ἀπό τȣ̃ ἐξανθεῖν,* quod *effloreſcere* ſignificat, *emergere*, *erumpere;* et commune quarumvis eruptionum nomen eſt, atque de humoribus potiſſimum ſolet dici, qui ex corporis intimis ad cutim migrant, ac puſtulas quasdam excitant, certe aſpritudines. Inde apparet, petechias, maculas ſcorbuticas, et alias extravaſationes minime ad exanthemata, ut mihi videtur, referri poſſe. Sed nolo in his multus eſſe, attamen non dubito, fore plerisque, quibus hic libellus academicus in manus inciderit, longe iucundiſſi-

mum, ſi potiores veterum ac recentiorum hoc de argumento ſententias huc allatas inveniant.

§. II.

Hippocrates *a*) hocce vocabulo uſus eſt ad impetiginem, vitiliginem et leucen ſignificandam, neque pro abſceſſu, ſed morbo haberi voluit. Similiter ἐξανθήσιες generatim ab illo *b*) pro quavis puſtularum eruptione dicuntur. In Galeni Exegeſ. obſol. voc. Hipp. *c*) vocabulum ἄνθεα idem eſt, quod ἐρύθημα, et in ejusdem introductione ſub nomine τῶν ἐις τήν ἔπιφανειαν ἐξανθέντων comprehenduntur leuce, alphos, lichenes, lepra. Phavorinus *d*) ἐξάνθημα derivat ἀπὸ τὸ ἄνω θεῖν ἐν τῷ αὐξάνεσθαι, et addit ἄνθος κατὰ μεταφορὰν, καὶ τὸ χρῶμα, ſicut et apud Sophoclem ἠνθισμένον pro κεχρωματισμένον eſt. Aretaeus *e*) uſus eſt hac expreſſione, διεξανθήματα μικρὰ, ἀραιὰ, de oris ulceribus, quae vulgo aphthas dicunt. Dioscorides *f*) vero has coniunxit cum reliquis ulceribus, quae in cute capitis naſci ſolent. Et iterum c. 100. occurrunt ἐξερυθρὰ ἐξανθήματα, nec non ψυδράκια conſociavit. Et ipſe Archigenes aqud Galenum *g*) exanthema dicit commune nomen eſſe quarumcunque affectionum ulceroſarum, et aſperarum in mento, ſua ſponte provenientium. Si-

a) Prorhet. II. §. 49. T. I. Ed. Lind.

b) Aphoriſm. 20. Lib. III.

c) Edit. Chart. p. 85. T. II. Conf. Ill. *Gruner.* Morbor. Antiquitates p. 25.

d) Lexic. p. 198. ed. *Cammer.*

e) De ſign. et cauſ. Morb. acut. I. 9. p. 7. ed. *Boerhav.*

f) Parabil. I. 105. p. 27. ed. Saracen.

g) Compoſ. Med. Sec. Loc. I. 8. p. 464. T. XIII.

Similiter Moschion *h*) ἐξανθήματα, φλυκτίδες σὺν ὑγροῖς ἕλκεσιν, in puerorum morbis poſuit. Occurrit etiam haec vox ſemel apud Aristotelem *i*), tanquam genus, cujus quaedam ſpecies ſit λευκή. Apud Plvtarchvm *k*), vero eleganter ἐξήνθηκε de perturbationibus animi dicitur. Hinc Gorraevs *l*) hiſce veterum exemplis uſus, exanthema ſic explicat: ἐξανθήματα, *papulae*, ſunt eruptiones leves humorum per cutim; ſed illae diverſorum omnino generum ſunt. Nam et φλυκταίνας, et ψυδράκια, et ἐπινυκτίδας, et λειχῆνας, et alia multa tumorum genera comprehendunt. Similiter poſt Graecos Celsvs *m*) puſtulas vocavit, atque illas fieri maxime verno tempore docuit, ſimul autem dixit, earum plura eſſe genera, et modo circa totum corpus partemve aſpredinem fieri, ſimilem his puſtulis, quae ex urtica vel ſudore naſcuntur, etc. An variolae, ac miliaria recentiorum etiam verbis hisce ſint comprehenſa, in medio relinquendum puto, quoniam minime pertinet ad ſcopum meum, et iam ſatis illuſtratum fuit a Viris Clariſſimis, Sydenhamo, *n*) Werlhofio, *o*) Swietenio, *p*) Kravsio, *p*) Grvnero *r*) aliisque multis.

§. III.

h) Περὶ γυναικ. παθ. p. 22. Gynaec. T. I. ed. *Wolf.*

i) Hiſt. Anim. III. 11. p. 257. T. II. ed. Du. Vall.

k) Sympoſ. VIII. Qu. 9. p. 733. T. II. ed. *Xyl.*

l) Definit. Med. p. 109.

m) De med. Lib. V. 15. p. 336. ed. *Krauſe.*

n) Opp. univerſ. p. 240. Lugd. Batav. 1741. 8.

o) Disquiſ. med. et philolog. de Variol. et Anthrac. Hannov. 1735. 4.

p) Comment. in Boerhav. Aphoriſm. Lugd. Batav. 1772. 4. maj. T. V.

q) Diſſert. de Variol. exſtirpat. inſitioni ſubſtituenda. Lipſ. 1762. 4. Cf. Marescotti Tr. de variolis. Bonon. 1723. 4.

r) Morbor. Antiquitat. Vratislav. 1774. 8.

§. III.

Quod vero attinet ad originem exanthematum, tot fere adferuntur modi, quot ſcriptores hanc ſibi explicandam ſumſerunt. Etenim GALENVS ſ) leprae, ſcabiei et elephantiaſis ortum ex humore melancholico deducit, et poſt eum fere omnes eius adſeclae. Sub auctore PAVLLO t) ſcabies et lepra Graecorum ex atrabilario humore naſcitur. Simili pene modo lepram arabum explicat EBN SINA u), lepram eſſe arbitratus morbum, ortum ex bile atra et per omne corpus diffuſa, unde intemperies partium, forma et figura, et tandem etiam ipſa continuitas corrumpatur. Idem auctor et alii Arabes pro cauſa materiali variolarum ac morbillorum aſſumunt, reliquias ſanguinis menſtrui, quo nutriuntur foetus in utero, excrementitias, pro cauſa efficiente autem naturam vel calorem naturalem, qui hisce ſordibus ſtimulatus, univerſum ſanguinem exagitat, velutique in fervorem conjiciat, unde ſequitur iſta materiae acris ad cutim migratio et varium exanthema. Quae ut probabiliter dicta eſſe viderentur, EBN SINA et omnes fere Arabes exemplo muſti uſi ſunt, eamque ſententiam ad naturam variolarum et morbillorum explicandam tranſtulerunt. Unus AVENZOAR duplicem ſententiam ſequi videtur, quarum una conſentit cum ea, quam EBN SINA aſſumſerat, v. Medicinae Tract. 7. Cap. 2., altera vero v. ult. cap. libri omnino abhorret. Aſſumit enim, foetum in utero non nutriri ſanguine menſtruo, ut vulgo creditur, ſed ſanguine totius corporis puriſſimo et dulciſſimo, inde tamen quodammodo infici, et demum poſt partum ad cutim deponi. Ut taceam PARACELSI deliria de realgore, *Helmontii* inſanam archaeorum fabricam, aliorumque paradoxa, quibus auſi ſunt ortum exanthematum explicare. Habentur enim hodie pro commentis, quibus nulla veri vis ineſt.

§. IV.

ſ) Com. in *Hipp.* L. de Humor. III. p. 574.

t) De Re Medic. IV. 2. p. 502.

u) Can. III. Fen. IV. Tr. 3. C. I.

§. IV.

Neque minus ridicula eorum eſt opinio, qui ad explicandam naturam exanthematum adhibuerunt fermentationem quandam miasmatis maligni et noſtrorum humorum. Modum enim, quo illa quidem fit, ex aſſe neſciunt chemici, multo minus ergo hanc notionem ad occultam illam exanthematum naturam recte definiendam transferre poterant. Probabiliter hanc doctrinam explicuit quidem cl. BRINCKMANN, ſed extra omnem dubitationis aleam non poſuit.

§. V.

Sed dantur et alii, iique magni nominis medici, qui quandam humorum corruptelam, eamque variam pro cauſa horum cutis vitiorum varia ſtatuunt. Nam FORESTVS *x)* exanthemata quaeque ab humoribus pravis, ſalſis, nitroſis, acutis, erodentibus; modo tenuibus, modo craſſis, aut ex utrisque permixtis; vel in utero matris ante partum progenitis, vel poſt partum ex malo cibo evenire cenſet: BONNETVS *y)* opinatur, materiam morbificam eſſe humorem lymphaticum, in glandulis cutis conſtanter reſidentem; PLATERVS *z)* ſtatuit manifeſta qualitate operando humores aliquos ſcabiei, herpetis, et carbunculi diverſa genera, et in illis vi ſua erodente, vel etiam adurente, aliove modo perverſo puſtulas cum cutis roſionibus, interdum et exulcerationibus procreare; HOFMANNVS *a)* accuſat ſerum impurum, viſcidum et acre, quod in tenuiſſimis cutis tubulis ſtagnando, nerveasque fibrillas lancinando et levem

B ibi

x) Obſ. Lib. V. obſ. 18. Schol.

y) Sepulchret. Lib. 4. Sect. II. Obſ. 2. Schol.

z) Pag. 698. de doloribus.

a) Med. Rat. ſyſtem. Tom. 4. Part. 5. Cap. 5. §. 7.

ibi inflammationem producendo varias roſiones, puſtulas et exulcerationes efficiat, adeoque ſingulos iſtos cutis morbos cum hactenus enarratis ſymptomatibus excitare valeat; Morgagnivs *b*) roſionem majorem iis propriam eſſe putat, quibus non ab contagio ſcabies oritur, ſed ex erodentibus, quae in ſanguine redundant, corpusculis, ut vel ipſum inficiendo materiam ſebaceam non modo ineptam ad muniendum ſua inunctione adverſus irritantes ſudoris ſales, ſed contra ad irritandum et erodendum aptiſſimam reddant. Haec fere fuit communis ſcholae medicae doctrina.

§. VI.

Alii cauſam exanthematum, praecipue ſcabiei, a ſolis animalculis repetierunt, eorumque deſcriptionem figuramque ad vivum expreſſerunt. Sic Calmetvs apud Lindingervm *c*) putat, cauſam proximam leprae innumerabilem eſſe vermium copiam, oculo non, niſi armato detegendorum, qui pruritu vehementi et ingratiſſimo cutim et internam, et externam, muſculos et nervos ipſos paullatim afficiant. Haec quidem, ut videtur, ex fide Levwenhoekii. Is enim auctor eſt, ſe quaedam parva inſecta ope microſcopii in puſtulis ſcabioſis vidiſſe; et nunc alii frequentiam ſcabiei exercitum infeſtantis non amplius mutationi aëris aut qualitati victus, quibus ſunt obnoxii milites, ſed ſolo contagio verminoſo, quod a paucis iam infectis propagaretur ad alios, repetendam eſſe putarunt. Sic Monrovm *d*), Pringlivm aliosque medicinae militaris ſcriptores ſcabiem explicaſſe legimus, et ab illo tempore haud pauci ejus originem poſuerunt in exiguis animalculis cuti infeſtis, malumque tantum tali contagio fieri, non

b) De Sedib, et Cauſ. Morb. Epiſt. 55. num. 12.

c) Lib. de Ebraeor. Vet. Art. med. P. I. §. 16. p. 33. ſqq.

d) Beſchreib. der Krankh., welche in den brittiſchen Feldlazarethen am häufigſten geweſen. S, 216.

non vitio fluidorum vel ſolidorum cenſuerunt. Theoriam hanc omnium optime expoſuit Cl. Plenciz *e*), neque multum differt cl. Nyander *f*), qui ipſe hanc enunciationem precariam ad omnes morbos contagioſos transferre, atque per varias obſervationes ſtabilire conatus eſt. Hac via ergo phaenomena varia, quae non modo in ſcabie, ſed et aliis affectionibus occurrunt, facile explicari poſſe credunt celeberrimi Viri, praecipue contagii multiplicationem adeo citam, communicationem per ſolum attactum, et curationem per remedia vermibus necandis apta. Sed quamvis multum ponderis habere videatur haec ſententia, tamen ſuperſunt multae difficultates *g*), quae nos impediunt, quo minus illam perlubenter et ſine dubitatione aſſumamus. Etenim ſic ortum exanthematum planiorem factum eſſe, non video. Nam neceſſe eſſet, ut aſſumas, vermes eſſe noſtro corpori congenitos (id quod recentiores quidem auctores docuerunt) ſed adhuc ſub judice lis eſt. Fac vero, hoc ita ſe habere, ut Cl. Bloch et Goetzio videtur, iterum quaerimus, num ovula aut vermes jamjam evoluti miros hosce producant effectus? Si prius eſt, ſcire lubet, quomodo haec ovula tantas turbas in vaſis cutis minimis excitare queant, cum ſanguini aut ſaltem ſero inhaereant, exanthemata vero vel ab ipſa origine vehementer pruriant? Si poſterius verum eſt, i. e. ab roſione vermium vaſa affici, nova in mentem venit dubitatio, qua via ad vaſa veniant? An per circuitum humorum? Si hoc eſt, cur unice in vaſis vel glandulis cutis deponuntur, cum nec deſint alia loca his ſimilia, ubi reſidere poſſint, v. c. glan-

 du-

e) Tr. I. de contagio. §. LXXXVIII. ſqq.

f) vid. Car. Linn. Amoenitat. acad. Vol. 5. Diſſ. 82. p. 92.

g) Cf. cl. *Crell.* Diſp. Contagium vivum. Helmſtad. 1768., et cl. *Baldinger* Pr. Exanthemata non a vermibus oriri. Ien., 1772. rec. in Ill. *Gruneri* Delect. Diſſ. Med. Ienenſ. Vol. II. p. 89. et Kurella Beweis, daſs die Ausſchlaege nicht von Würmern entſtehen. Berl, 1750.

dulae aliarum gartium? Aiunt hujus ſententiae patroni, ob parvitatem canalium non poſſe haec ſeminia verminoſa amplius progredi, ibidemque remanere cogi. Quidni etiam aeque in aliis, quae certe tenuitatem illorum vaſorum aequant? Quidni cernuntur talia exanthemata in partibus internis? Sed ſi extrinſecus illi hospites in noſtrum corpus adveniunt, uti Pringle, Monro etc. in explicatione ſcabiei per contactum putarunt, ſuccurrunt obſervationes Cl. Mvrray *h*), Hoemanni *i*) et aliorum; quorum primus ſolide demonſtravit, vermes in lepra quidem inventos, nec inde morbum hunc contagioſum fuiſſe; alter vero *lepra omni tempore*, inquit *k*), *valde contagioſa habita, ideoque leproſos ab hominum conſortio ſegregandos, et ex urbibus ad extera loca relegandos cenſuerunt medici. Ego autem aliquoties et nuper modo literatum vidi, qui veris leproſis ſymptomatibus adfectus per annum, et ultra cum ſuis domeſticis ſine horum noxa verſatus eſt.* Porro ſic minus explicari poſſunt phaenomena, quae ſcabiem retropulſam vel inſitam ſequantur, itemque Morgagnivs vidit in ſcabioſis pruritum ceſſaſſe, dum viguit febris; rediiſſe, dum declinavit; Item in virgine quadam ſacra ſcabiem ingraveſcere coepiſſe, quotiescunque ſanguis mitteretur. Ivnkervs *l*) obſervavit, ſuccum betulae ubertim hauſtum, nec non thermas Wolkenſteinenſes, corporibus, inprimis floridis, ſcabiem inducere ſolere: Id quod etiam ab aquis martialibus factum eſſe novimus. *Non rarum eſt*, inquit Cl. Iacobi *m*) *videre infantes ſimul achoribus, et glandularum tumoribus laborare. Obſervatur tum ſaepius tumorum augmen-*

h) De vermibus in lepra obviis Comment- p. 9.

i) Med. rat. ſyſt. Tom. IV. p. 5. Cap. 5. §. 24.

k) l. c.

l) Conſp. Med. Theor. pract Tab. 68. in Caut. n. 19.

m) Diſſ. ſub Praeſ. Cl. Isenflamm habita de morbis cutaneis p. 9.

mentum, cum minus ſolito fluunt achores, earum vero diminutio, ut primum majori copia humorem fundunt haec ulcera, Hisce argumentis commotus Cl. MVRRAY *n*) ſententiam illam bene moderandam cenſuit. *In ſcabie acaros fuiſſe repertos*, inquit, *nemo, qui* LINNAEVM *hujus rei teſtem eſſe norit, in dubium vocabit; quando vero inquiritur, an mali hujus cauſae ſint, mihi probabile videtur, quod antequam exanthemata in cute erumpant, corruptela quaedam humorum praecedat ſemper, quae ſi ad certum terminum pervenit, acaros in caſeo vel farina latentes allicit, ut in cute nidum quaerant. Ingreſſis autem iſtis, cutim roſione ſua, et excretis liquidis, malum eos pejus reddere exiſtimo.*

§. VII.

HAFENREFFER *o*) repetit origines horum vitiorum ab humoris ſalſi et acris ad cutim aditu indeque inſecuta roſione. Neque multum ab hac doctrina recedit LORRY *p*), cum ſpecificam ſeri odori acrimoniam et hinc factam cutis aſpredinem appellat.

§. VIII.

Nuper demum cl. UNZER *q*) ingenioſe lateque demonſtravit, in quacunque contagione non omnes omnino, ſed ſingulares humores affici, et in ſcabie quidem ſuccos quarundam cutis glandularum in corruptionem pronas eſſe, ideoque veluti hic deponi tales particulas, quae admiſtione contagioſae materiae vere multiplicantur.

n) L. cit.

o) Noſodoch. cutis. p. 98. III.

p) Von den Krankh. der Haut. P. I. p. 434.

q) Einleitung zur allgemein. Patholog. der anſteckendan Krankheit. p. 12.

§. IX.

Recenſitis nunc potioribus de exanthematum origine commentis, facile intelligitur, magnam adhuc ſupereſſe diſſenſionem apud auctores et veteres, et recentiores. Quot enim capita, tot opinionum commenta reperiuntur ac leguntur. Alii enim multiplices exanthematum natales ſtatuunt, alii vero communes omnium aſſumſerunt, et ex uno fonte repetierunt; in quibus facile princeps eſt cl. PLENCIZ. Gratiſſimum ergo fuit, a tanti viri partibus ſtare, niſi omnino, certe ex parte. Nam diſſentire in explicanda cauſa materiali debuimus. Etenim evolutionem ſeminii verminoſi, tanquam cauſam efficientem, aſſumere non licet, evolutum vero, ſi quando fuerit inventum, effectum eſſe ſtatuimus.

§. X.

Reſtat itaque, ut noſtram qualemcunque de ortu exanthematum ſententiam in medium proferamus. Quae ut eo facilius perſpiciatur, quaedam de ſtructura cutis praemittenda putamus. Conſtat vero illa filis vaſculoſis nerveis, et brevibus laminis recte cohaerentibus. Denſior eſt exterior facies, ob aeris rerumqne illam contingentium frictionem, quae ſimulac foetus ex utero egreſſus fuit, immo vero in ipſo utero iam fieri ſolet liquorum aditu, quos ovulum continet; Vnde fit, ut vaſculorum exhalantium orificia cutanea coarctentur, ac circuitus, qui in fetu eſt, quodammodo retardetur, ne nimia partium ſeroſarum ac volatilium copia e ſanguine abeat, interior autem, deficiente preſſione, ſenſim ita laxetur, ut continua degeneratione cutis in textum celluloſum reſolvatur, nec uſquam certi ſint utriusque limites. *r*) Quae cum, praeter vim contractilem, implexos habeat haud paucos nervorum ramulos, mirum eſſe debet nemini, inde dimanare

r) Vid. de Haller Elem. phyſiol. Tom. V. Lib. XII*i* Sect. I. §. II. p. 3.

manare vim quandam ſe et conſtringendi, et extendendi, quam primum res externae, vel animi motus urgent. Cutis haec partes corporis et externas, et internas circumdat; ſiquidem per foramina varia penetrat, et nunc variam formam et naturam inducit, ſed ubique vaſorum ſecernentium oſculis inſtructa. Id quod in tunica inteſtinorum villoſa evidentiſſime demonſtrari poteſt. Sed et hic, et in aliis corporis locis identidem inter ſe coeunt ac veluti implicantur, et veriſimiliter cum vaſis reſorbentibus, ſive lymphaticis anaſtomoſin faciunt. Hae vaſorum implicationes vocantur glandulae. Cutim praeterea tegit et ipſi firmiter adhaeret cuticula, facile poſt damna reparabilis, ſquamoſa, inſenſibilis, tenuis, pellucida, foveolis multis excavata, foraminibus bibulis et exhalantibus innumeris inſtructa, pilis fere ubique hirſuta, vaſis autem et nervis orbata, variam in variis partibus referens craſſitiem. Inter veram hanc impreſſionum externarum moderatricem, et cutim ipſam praeſto eſt contextus reticularis Malpighi, undiquaque expanſus mucoque obductus, pulpoſis neruorum extremitatibus, cum vaſis non unius ordinis, aut unius magnitudinis, ſed inter ſe, et forma, et uſibus ſumme diverſis complicatus. A ſingularibus illis inſtrumentis ſingularia pendent phaenomena. Nemo enim neſcit, colorum varietatem atque ſenſibilitatem in textu reticulari reſidere; excretionem aliquam pro diverſa ejus fabrica majorem minoremue in cute peragi, omnes conſentiunt. Excretio autem illa, cuius maxima eſt in oeconomia animali dignitas, quae primum locum tenet in actione vaſorum cutaneorum, eſt tranſpiratio et inſenſibilis, et ſenſibilis. Extremitates nimirum arteriarum in cute diſperſarum et multiplicatarum exhalant ſemper liquorem ſeroſi generis, quod partim iniectionibus anatomicis, partim innumeris comprobatur phaenomenis. Nam quo uberior eſt inſenſibilis tranſpiratio, eo parciora obſervantur cetera corporis excrementa, et vice verſa. Sic quae alvum ſollicitant et movent, imminuunt inſenſibilem tranſpirationem. Qua demumcunque ratione obſtipentur cutis ſpiracula, minuatur neceſſe eſt communis egeſtio, et humor perſpirabilis aut ali-

aliorſum derivetur, aut in textum celluloſum cutis irruat, ſic intra cutim et epidermidem effuſus, vel ſubſiſtet, donec exeat redeatve, vel morbos varios plus minus graves efficiet.

§. XI.

Haec ergo excretio perturbata et depravata ad morbos cutis cum excitandos, tum fovendos, magiſtra pathologia, quam maxime confert.

Nimirum decompoſitio particularum, quae ſanguinem conſtituunt, tunc eſt effectus primarius inde pendens. Etenim ſimulac cauſa occaſionalis occurrit, quae ſanguinem ita corrumpit, ut illae partes cohaeſionem naturalem amittant, non poſſunt non receſſum facere, ac cutim ipſam infeſtare. Id quod praecipue fit in producendis exanthematibus. Nam irritatio, quae ſub initio morbi deprehenditur, nihil eſt, niſi effectus partium acutarum, per decompoſitionem ſanguinis, praecipue ſeri, huc depoſitarum. Quae quia nequeunt vaſa cutis minima pertranſire, debent in illis conſiſtere, atque rodendo ſpasmum efficere, qui impediat, quo minus ſerum exhalabile per vaſa reſorbentia ad communem humorum fontem redeat. Hinc naſcitur congeſtio ſeroſa, quae in vaſis, aut in folliculis, aut in glandulis etc. turgorem facit, eumque pro ratione diverſa cauſae irritantis plus minusve inſignem. Si particulae irritantes figuram habent cubiformem, uti ſal culinarum, irritatio minus eſt pungens, ſed magis pruriens. Quae autem gaudent figura magis acuta, uti particulae nitroſae, majorem efficiunt punctionem, ideoque et congeſtionem auctiorem. Inde fit, ut epidermis a turgidis cutis folliculis quodammodo recedat, tuncque inſequantur bullae, variolae, exanthemata miliaria, ſcabioſa etc. Partes itaque ſalinae, quae in ſero, tanquam vehiculo proprio, continentur, ſunt cauſae vitii huius praedisponentes. Quamdiumen-

menſtruo illi inhaerent, tam diu per vaſa minima ſine incommodo circumire poſſunt: Simulac autem cauſa occaſionalis ſuperaccedit, quae harum particularum ſeceſſum citat, tunc ſenſim pedetentimque arctius coeunt, et figuram ſui generis aſſumunt. Haec evolutio aut mutatio eodem modo fit, quo cryſtalliſatio ſalium, nec cogitari ſine irritatione atque roſione vaſorum minimorum poteſt, quoniam iis propria figura acuta eſt, quae et vaſa cutis, et nervos adjacentes afficere, quin punctione quadam laedere debet. Naſcitur hinc pruritus, qui ſub initio exanthematum incidit, et quaedam veluti inflammatio. Porro haec irritatio non aliter agere poteſt, niſi ut vaſa, quibus incommodat, conſtringat, et ſpasmum gignat, quo vaſa reſorbentia occluduntur. Sic cauſa proxima congeſtionum ſeroſarum in proclivi eſt. Hoc vero ſerum, in vaſis hiſce vel folliculis cutis haerens, exhalat ſenſim partem tenuiorem, et abit in formam multiplicem. Quod attinet ad cauſas procatarcticas, e multis aliquas memoraſſe ſufficiat, v. c. exercitia corporis paullo valentiora, praeſertim ante aetatem maturam, vigilias immodicas, crebras tempeſtatum viciſſitudines et alternam caloris frigorisque mutationem, aerem frigidum et humidum, vel iuſto calidiorem, frigus diuturnum etc. Haec enim turbant circuitum ſanguinis, vel corruptionem particularum relinquendo, vel inducendo novas partes, quae ſua affinitate ceteras, ſanguini inſidentes, vinculis ſuis exſoluunt. Hoc praecipue in phaenomenis variolarum perſpiuuum eſt. Nam ſimulac miasma aliquod humoribus immiſcetur, ſiue id fiat per reſpirationem, ut multis videtur, ſive per reſorptionem, ſive per inſitionem, ſive per quamcunque viam aliam, oritur inde decompoſitio fluidorum; Quae ſi diſſolvit particulas ſero inhaerentes, producit variolas benignas. Sin autem lympham afficit, ſolutio ſanguinis univerſa fit, unde febres malignae, variolaeque malignae proveniunt etc. At aliquis obiiciat, quomodo fit, ut vaſa cutis externa ſola ſic afficiantur, non aeque interna, nempe glandulae, quae praeſunt internis partibus? Incidunt et haec quidem phaenomena, ſed rarius; cujus rei eſt haec ratio, quod laxitas ho-

rum vaſorum multo maior eſt, quam externorum; hinc particulae irritantes multo facilius exire ac difflari poſſunt, quam ex habitu cutis externo magis ſtipato ac coarctato. Et ſic mihi phaenomena omnium exanthematum multo facilius explicari poſſe videntur, quam ſi ceteris hypotheſibus fidas, modo mecum aſſumere velis, exanthemata a ſpasmo, vaſa cutanea irritante gigni.

THESES.

I.

Inſitio variolarum, quia naturales non arcet, et perpetuam epidemiam facit, a magiſtratu ſummo interdicenda videtur.

II.

Ars culinaris hodierna plurium morborum foecunda mater eſt.

III.

Nemo hominum vivendi rationem, a Deo praeſcriptam, nunc obſeruat.

IV.

Felix eſſet res publica, medicis ſi non indigeret, ſed ſemper quisque ſui ipſius eſſet medicus.

V.

Medico ſubiacet orbis.

VI.

Sectionis caeſareae euentus bonus tantum non ſemper fortuitus eſt.

VII.

VII.

Magnetiſmus animalis non, niſi ars lucroſa eſt.

VIII.

Urina nigra non ſemper eſt ſignum mortis.

IX.

Surditas in febribus bilioſis et putridis minime eſt timenda.

X.

In quolibet morbo removendo viae excretionis in vicem, ſed prudenter ſubſtitui poſſunt.

XI.

A matre prolem lactari ſalubrius eſt, quam a nutrice.